

FAGOPPGAVE

Vennskap blant de yngste barna i barnehagen

Utarbeidet av:

Trine Merethe Berntzen

Studium:

Deltids førskolelærerutdanning, kull 2012

Innlevert:

Høst 2015

Sammendrag

Tema for fagoppgaven er *vennskap blant de yngste barna i barnehagen*. I undersøkelsen har målet vært å få svar på følgende problemstilling; *Hvordan kommer vennskap til uttrykk blant de yngste barna i barnehagen, og hvordan blir vennsapsrelasjonene ivaretatt av barnehagelæreren?* For å få svar på dette har jeg gjort en kvalitativ undersøkelse i to barnehager. Funnene fra undersøkelsen er presentert og drøftet i lys av relevant teori. Funnene tyder på at de yngste barna i barnehagen uttrykker seg ulikt i ulike vennsapsrelasjoner. Å beskytte vennskapet sitt gjennom å stenge andre barn ute, er for eksempel et uttrykk for at barna har en etablert vennsapsrelasjon. Glede, smil og imitasjon, kan også uttrykke vennskap mellom små barn. Forutsetningen for å kunne ivareta de yngste barnas vennskap, er kunnskap om nettopp dette. Barnehagelærere bør vite hva de skal se etter, slik at de kan bygge videre på relasjonene mellom barna.

Forord

Arbeidet med denne fagoppgaven har vært tidkrevende. Jeg har lest mye, skrevet mye og lært mye. Jeg har også brukt en del tid på å være frustrert. Dette har familien fått føle på i nok så stor grad. Derfor vil jeg takke mann og barn for tålmodigheten, og for at de har holdt ut med en frustrert og fraværende samboer og mamma gjennom en hel høst. Jeg må også takke samboeren min, Andre Aleksandersen, for å ha lest korrektur og kommet med kommentarer og ideer. Jeg vil også takke veilederen min, Anita Berg-Olsen, som har gitt meg tydelige tilbakemeldinger på arbeidet mitt. Videre vil jeg takke medstudenter og kollegaer som har vært gode refleksjonspartnere. Sist, men ikke minst, vil jeg utrette en stor takk til mine informanter som stilte opp i denne undersøkelsen.

Innhold

1. Innledning.....	4
1.1 Avgrensning og presisering av problemstillingen.....	4
1.2 Bakgrunn for valg av tema	5
2. Vennskap blant de yngste barna i barnehagen- teorigrunnlag	5
2.1 vennskap som fenomen.....	5
2.2 Barnet som et sosialt vesen.....	6
2.3 Barnehagen som arena for vennskap.....	7
3. Metode.....	8
3.1 Mitt valg av metode.....	9
3.2 Forforståelse og fordommer.....	10
3.3 Mine informanter.....	11
3.4 Datainnsamling.....	11
3.5 Analysearbeid.....	12
4. Analyse, tolkning og drøfting av funn.....	13
4.1 De yngste barnas uttrykksformer.....	13
4.2 Å legge til rette for lek og samspill mellom barna.....	16
5. Oppsummering og konklusjon.....	19
6. Litteraturliste.....	21

Vedlegg 1: Informasjonsbrev til barnehagen

Vedlegg 2: Intervjuguide

Vedlegg 3: Observasjonsguide

1. Innledning

Det kan være et problem at barnehagelærere ikke forstår små barns vennskapsrelasjoner, nettopp fordi det kan være en utfordring å tolke de yngste barnas uttrykk. Dette er et særlig problem for de yngste barna i barnehagen da barnehagelærernes mistolkninger kan føre til at barna ikke får støtte i sine vennskapsrelasjoner, eller at vennskapsrelasjonene blir ødelagte. Problemet kan skyldes at barnehagelærere ikke har nok kunnskap om hvordan små barn uttrykker seg i vennskapsrelasjoner med andre barn. På bakgrunn av dette har jeg valgt å skrive om *vennskap blant de yngste barna i barnehagen*. Jeg har formulert en problemstilling som lyder slik; *Hvordan kommer vennskap til uttrykk blant de yngste barna i barnehagen, og hvordan blir vennskapsrelasjonene ivaretatt av barnehagelæreren?*

For å kunne besvare problemstillingen har jeg samlet relevant teori som jeg har støttet meg til i mine egne undersøkelser. Jeg har gjort undersøkelser i to ulike barnehager der jeg brukte observasjon og intervju som metode for å finne svar på problemstillingen min. Resultatene er presentert, analysert og drøftet i oppgaven.

1.1 Avgrensning og presisering av problemstillingen

Problemstillinga mi har to fokusområder- først vil jeg undersøke hvordan barna uttrykker seg i samspill med andre barn, hvordan kan disse uttrykkene tolkes? For å avgrense problemstillinga, har jeg valgt å la undersøkelsen omfatte toåringene. Jeg vil også undersøke hvordan vennskapsrelasjonene blir ivaretatt av barnehagelærer. Mestrer barnehagelæreren å tolke barnas uttrykk? For å avgrense ytterligere vil jeg gjennomføre observasjonene ved måltidsituasjon og frilek. Ved å avgrense på denne måten vil jeg kunne svare tydeligere på problemstillinga da jeg har begrenset med tid, samt et bestemt antall sider å forholde meg til.

Gjennom intervju med to barnehagelærere fra de avdelingene jeg har observert, ønsker jeg å få barnehagelærernes perspektiv på temaet. Jeg ønsker å finne ut hvilke tanker de har rundt *fenomenet vennskap*. Jeg vil også finne ut hva de mener er viktig med å *ivareta* barnas vennskapsrelasjoner, og hvordan han eller hun tilrettelegger for dette.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Vennskap er en motiverende faktor i forhold til barns opphold i barnehagen. Å ha en venn betyr at det har noen å leke med, noe som er svært viktig for barns sosiale utvikling. Jeg opplever at vennskap mellom de yngste ikke blir lagt særlig vekt på i barnehagen, men at vennskap blir tatt på alvor først når barna begynner på storbarnsavdeling, altså når barna har rundet tre år. Likevel erfarer jeg at de yngste barna har forutsetninger for å danne vennsksapsrelasjoner med jevnaldrende. Barnehagelærerne er i større grad nødt til å tolke barnas uttrykk, samt legge til rette for et miljø der vennsksapsrelasjoner kan dannes. Rammeplanen sier at samspill med andre er avgjørende for barns utvikling, og at barnehagen skal legge til rette for at barna kan danne vennskap (Rammeplanen, 2006). Hvis alle barnehagelærere legger større vekt på vennskap på småbarnsavdelingene, kan dette kanskje sikre at flere barn finner seg venner, øker den sosiale kompetansen hos barna, og begrenser antall barn som blir mobbet i skolen?

Formålet med denne oppgaven er å sette fokus på små barns vennskap. Ved å belyse dette temaet kan barnehagelærere bli mer oppmerksom på de yngste barnas uttrykk. Mer kompetanse på dette området, kan forhindre at barns vennskap blir oppløst. God kompetanse er en forutsetning for å ivareta barns vennsksapsrelasjoner.

2. Vennskap blant de yngste barna i barnehagen- teorigrunnlag

I dette kapittelet presenterer jeg relevant teori som skal gi grunnlag for drøfting av selve undersøkelsen. I første del belyser jeg vennskap som fenomen. Videre beskriver jeg hvordan sosial kompetanse er en forutsetning for å etablere og bevare vennsksapsrelasjoner. Jeg sier også noe om hvordan barnehagen er en arena for vennskap og for forebygging av mobbing.

2.1 Vennskap som fenomen

Vennskap er et begrep som er vanskelig å definere på en kort og presis måte. Stig Brostrøm beskriver vennskap som en relasjon mellom en eller flere personer der drivkraften er den gjensidige viljen om å være sammen. Vennskapet bygger på å delta i felles aktiviteter, ta hverandres perspektiver, forhandle, diskutere og samarbeide for å vedlikeholde samværet i aktiviteten. Vennsksapsrelasjonen bærer preg av nærhet, frihet, følelser og åpenhet. Brostrøm nevner også at et vennsksapsforhold trenger gjensidig pleie for at vennskapet skal

oppretholdes (Brostrøm, 2000). Anne Greve (2009) skriver i sin undersøkelse at vennskap handler i stor grad om mye mer enn det *å være sammen*. Hver vennskapsrelasjon har en unik, levd historie. Hun mener videre at personene som inngår i vennskapet får en helt egen forståelse av nettopp deres eget vennskap. På bakgrunn av dette vil personene handle og uttrykke seg forskjellig i ulike vennskapsrelasjoner. Hver eneste vennskapsrelasjon er unikt fra en annen.

Når de yngste barnas vennskap skal studeres er det nødvendig å fokusere på barnas uttrykk. Hvordan opplever barnet å være sammen med akkurat *det* eller *de* barna? Barn er ikke likegyldige til hvem de anser som en venn. Et to år gammelt barn kan godt løpe frem og tilbake i en korridor med et annet tilfeldig barn, og glede seg over det, men det er ikke det samme som å gjøre det sammen med en venn. To barn som oppfatter seg selv som venner vil være bevisst sitt eget forhold og oppleve «vi følelsen» i stor grad. Å lete etter uttrykk som kjennetegner vennskap, kan være en utfordring når det er snakk om de yngste barna. Barn i toårsalderen bruker ikke verbalspråket i like stor grad som de eldste barna i barnehagen. Imitasjon derimot, er en faktor som er sentral i små barns vennskapsrelasjoner, altså ønske om å være lik, eller gjøre likt. Greve beskriver videre at vennskap er en «vi-følelse», som vokser frem gjennom en «levd historie», det vil si at barna har erfaringer med hverandre gjennom felles opplevelser. Barn skaper en egen vennskapsrelasjon gjennom måten de er sammen på. Et vennskap kan for eksempel være preget av at barna er farlige, sterke, eller tullede sammen. I Greves undersøkelser kommer det frem at de yngste barnas vennskapsrelasjoner har et variert preg. De ulike vennskapsrelasjonene er preget av rettferdighet, høflighet, regler, humor, kroppslighet, konkurranse og glede. Vennskap kan også komme til uttrykk gjennom at barna beskytter vennskapet gjennom å gjemme seg for å være alene, eller stenge andre ute (Greve, 2009).

2.2 Barnet som et sosialt vesen

På 1930-tallet var synet på de yngste barnas vennskap noe helt annet enn det er i dag. Førskolelærerutdanningen stod for et syn som sa at barn under tre år hadde ingen glede, eller utbytte av å gå i barnehage. Det var først på slutten av 1970-tallet, da det kom en teori om barns sosiale utvikling, at synet endret seg noe. Men også på denne tiden var synet noe annerledes enn det er i dag. Det ble funnet ut at jevnaldrende barn hadde evne til sosialt

samvær, men at tiltrekningskraften var selve leketøyet. Hvis et barn smilte til et annet barn, ble det tolket som at barnet smilte over barnets lek med leketøyet (Greve, 2009).

I dag vet vi at sosial kompetanse tilegnes gjennom samspill med andre barn. Sosial kompetanse handler om å omgås andre barn og voksne på en positiv måte. Å være en del av samfunnet krever at man tilegner seg kunnskap om normer og regler som er en del av den kulturen man omgir seg i. For eksempel kulturen på ei småbarnsavdeling, hvilke regler og normer gjelder der, og hvordan blir barnet en del av det lille samfunnet? (Brostrøm, 2000). Sosial kompetanse er grunnleggende for å etablere og bevare vennskapsrelasjoner. Barn som har lav sosial kompetanse møter utfordringer i forhold til kommunikasjon med andre barn. På bakgrunn av dette blir det vanskelig å danne vennskapsrelasjoner. Barnet kan havne i en «ond sirkel». Det vil si at barnet mister muligheten til å utvikle sosial kompetanse da det ikke får anledning til å delta i fellesskapet på grunn av dårlige samspilleverner. Barn med lav sosial kompetanse er mer utsatt for mobbing enn barn med høy sosial kompetanse. Når negative handlinger mot en person gjentar seg over lengre tid og etter hvert blir systematisk, kalles dette mobbing (Kvelling, 2010). Barn som ofte blir avvist av andre barn når det gjelder lek og samspill, mister sjansen til å bli kjent med seg selv, sin identitet og hvilke utfordringer det er i stand til å mestre. Barn som på den andre siden er aktive deltakere i lek og samspill, får muligheten til å utforske og utfordre seg selv gjennom samspillet. Leken er en naturlig og sentral arena for barn, der de tør å utfordre seg selv fordi det bare er «på liksom». Hvordan barnet ser på seg selv og sin egen kompetanse, er grunnleggende i samhandling med andre og har stor betydning for mestring av utfordringer senere i livet (Lillemyr, 2011).

Høy sosial kompetanse kjennetegnes ved en rekke faktorer; empati og rolletaking- evnen til å forstå andres følelser og vise forståelse overfor andres perspektiv. Prososialadferd- positive handlinger som omfatter det sosiale, som for eksempel å vise omsorg, trøste, hjelpe og dele med andre. Selvkontroll- mestre å ordne opp i konflikter, diskutere og bli enig. Kunne sette egne behov til side og inngå kompromisser. Selvhevdelse- tørre å si sin mening og medvirke i fellesskapet. Lek, glede og humor- la seg rive med i lek, le, slappe av og kose seg i andres selskap (Lamer,2010).

2.3 Barnehagen som arena for vennskap

Sosial kompetanse er altså ikke medfødt, det utvikles heller ikke av seg selv gjennom tilfeldig læring. Barnehagen betraktes som en av de viktigste sosialiseringsarenaene for barn, her

møtes mange barn hver dag for å være sammen. Ivar Frønes (2010) skriver at jevnaldersosialiseringen har stor betydning for utvikling av egen identitet og gruppeidentitet, og at det er i barnegruppa vi formes sosialt. Kvaliteten på barnehagen vil være avgjørende for om barna vil kunne danne gode vennskapsrelasjoner. Med kvalitet menes at personalet har god kunnskap og kompetanse slik at de kan jobbe målrettet og langsiktig. Kunnskap er en forutsetning for å kunne legge til rette for vennskap, samt ivareta vennskapsrelasjonene i et langsiktig perspektiv. I Barnehagen finnes det både assistenter og barnehagelærere, de faglærte skiller seg ut fra de ufaglærte ved at de har en faglig tyngde som gjør at de har en forståelse for hva som påvirker barnet. Dette betyr at pedagogene i barnehagen har et særlig ansvar for å følge opp assistentenes behov for kompetanse (Kvello, 2010).

I rammeplanen (2006) står det beskrevet at barnehagen skal være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. For å kunne legge til rette for dette på en god måte, er det viktig å se og anerkjenne alle barna. De voksne må aktivt delta sammen med barna for å hjelpe og veilede barna i hvordan man samhandler med andre barn (Kvello, 2010). Manglende kontakt med andre barn i nær alder, kan ikke erstattes av mer voksenkontakt. Det er i kontakt med jevnaldrende at barnet kommer aktivt frem, her kjemper barna om deltakelse, posisjoner og status. Det diskuteres om hva som er riktig og hva som er galt, og hvem som har rett og hvem som tar feil (Frønes, 2010). Allikevel har voksenrollen stor betydning for barns vennskapsrelasjoner. I hverdagen tar barnehagelærere og øvrige ansatte flere velmenende valg som direkte berører barna, og forventer at dette blir akseptert fra barnas side. Et eksempel på et slikt valg kan være hvilke grupper barna blir inndelt i ved en aktivitet. Tidligere i teoridelen har jeg beskrevet hvordan vennskap blir til gjennom å delta i felles aktiviteter. Hvis to barn som har en begynnende vennskapsrelasjon stadig blir delt inn i ulike grupper, vil dette vennskapet ha lite grunnlag for å gro. Hvis barnehagelæreren og øvrig personell bruker tid på å observere barna, eller prioriterer å snakke med barna, vil de få barnas perspektiv på hva som er viktig for dem, før et slikt valg blir tatt (Øksnes og Greve, 2015).

3. Metode

En metode er et verktøy for å skaffe data til en undersøkelse som skal løse et problem, eller komme frem til ny kunnskap. Data handler om den informasjonen man skaffer gjennom valgt metode. Før man velger metode må man tenke gjennom hvilken metode som vil være mest hensiktsmessig i forhold til hva det er man vil finne ut. Ulike metoder har ulike egenskaper,

og for å belyse undersøkelsen på en interessant måte, må man finne ut hvilken metode som passer best for nettopp den undersøkelsen (Dalland, 2012).

3.1 Mitt valg av metode

Vi skiller mellom to hovedtyper metoder, kvantitativ og kvalitativ metode. Kvantitativ metode handler om å skaffe informasjon som kan gjøres om til målbare enheter. Denne metoden gir muligheter for å finne ut om antall, prosent og gjennomsnitt. Eksempel på en slik metode kan være et avkrysningsskjema (Dalland, 2012).

Kvalitativ metode har som hensikt å fange opp mening og opplevelse. Ved bruk av denne metoden er det ikke mulig å tallfeste eller måle informasjonen man får. Observasjon og intervju er eksempler på kvalitative metoder. Her er det anledning til å finne mening, fange opp det særegne, og gå i dybden på det man ønsker å undersøke (Dalland, 2012).

I min undersøkelse har jeg valgt å benytte meg av to kvalitative metoder, observasjon og intervju. Observasjon vil kunne gi meg en helhetlig forståelse av det jeg ønsker å undersøke. For å svare på problemstillingen min forutsetter det at jeg observerer barna i gruppe, samt barnehagelærers samspill med barna. Informasjon fra enkeltpersoner, vil altså ikke være tilstrekkelig i min undersøkelse. Observasjon vil dessuten gi meg mulighet til å følge prosesser, noe som er viktig for å forstå helheten.

Ved å bruke intervju som en metode, vil jeg kunne skaffe meg utfyllende informasjon, samt gode beskrivelser av det jeg ønsker å finne ut. Gjennom intervjuet ønsker jeg å skaffe informasjon om barnehagelærers oppfatning av og syn på små barns vennskap. Hvordan er kunnskapsnivået i forhold til barns uttrykksformer og deres vennsksrelasjoner? Er svarene jeg får i tråd med det jeg har observert i praksis? Dalland (2010) skriver at observasjon og intervju henger tett sammen, og at et intervju eller samtale vil gi en større mening hvis informanten er observert i forkant.

Å kunne sammenligne det jeg har observert i praksis og den informasjonen jeg får gjennom intervjuet, kan gi et godt drøftningsgrunnlag i analysen. Jeg har valgt å gjøre observasjonene før jeg gjennomfører intervjuet. Dette er et bevisst valg da jeg ikke ønsker at personalet skal gjøre en ekstra innsats utover det vanlige i forhold til hva jeg skal observere. Hvis barnehagelæreren eller øvrige ansatte blir for opptatt av temaet, kan dette være ødeleggende for min undersøkelse. Jeg ønsker at hverdagen skal gå som normalt.

Jeg skal observere i to barnehager, samt intervju to barnehagelærere. Bakgrunnen for dette valget er at jeg ønsker å sammenligne resultatene fra de to barnehagene. Ved å sammenligne to barnehager får jeg en bredere forståelse av det jeg spør etter, og jeg kan besvare problemstillinga mi på en mer interessant og grundigere måte. Jeg har valgt å ikke bruke flere barnehager på grunn av tidsrammen som er satt for oppgaven.

3.2 Forforståelse og fordommer

I innledninga gjør jeg rede for min forforståelse av temaet. Jeg skriver at jeg opplever at det er lite fokus på vennskap på småbarnsavdelingene, og at mangelen på fokus kan ødelegge en vennsksapsrelasjon. Denne forståelsen henger sammen med egne erfaringer og opplevelser. Jeg har jobbet på småbarnsavdeling i fire år, og har observert barn som danner en vennsksapsrelasjon allerede som toåring. Videre har jeg erfart at hvis man mestrer å legge til rette for deres vennsksapsrelasjon, er dette et godt grunnlag for at barna fortsetter å være venner også når de blir eldre og bytter avdeling. Når to barn har etablert et godt vennskap, har jeg og min avdeling lagt til rette slik at de for eksempel skulle få starte på samme avdeling når de gikk fra småbarnsavdeling over til storbarnsavdeling. De voksne har stor påvirkningskraft i forhold til barns vennskap. Som jeg har nevnt tidligere, har jeg en oppfatning av at barnehagelærere ikke tar de yngste barnas vennskap på alvor. Hvorfor er det slik? Er det fordi de mener at små barn ikke har forutsetninger for å danne vennsksapsrelasjoner? Sett i lys av mine egne observasjoner og erfaringer, samt Anne Greves undersøkelser om små barns vennskap, mener jeg at små barn *har* gode forutsetninger for å danne vennskap med andre barn. Utfordringen ligger i større grad på barnehagelærere og øvrig personell i barnehagen, som er nødt til å lære å tolke barnas uttrykk.

Teorien jeg har brukt i denne oppgaven konsentrer seg svært konkret om barna som allerede er en del av en vennsksapsrelasjon, og hvordan man kan ivareta, støtte og legge til rette for de etablerte vennskapene. Når jeg skulle begynne å drøfte temaer som kom frem i observasjonene og intervjuene, savner jeg teori om barn som ikke blir inkludert i en vennsksapsrelasjon. I analyse og tolkningsfasen, som kommer i neste kapittel, beskriver en av informantene at hun vil respektere barnas vennskap gjennom å la de få lov til å leke i fred, samtidig jobber hun med inkludering i barnegruppa. Som sagt går jeg nærmere inn på dette i drøftingsdelen.

3.3 Mine informanter

I dette avsnittet vil jeg presentere informantene som stilte opp til observasjon og intervju.

Informant 1 (heretter omtalt som Inf. 1), er en kvinnelig barnehagelærer. Hun jobber i en barnehage med to avdelinger, som til sammen har plass til 27 barn. Hun er pedagogisk leder på småbarnsavdelinga der det er plass til ni barn fra 1-3 år. Barnehagen vil heretter bli omtalt som bhg. 1.

Informant 2 (heretter omtalt som inf. 2), er også en kvinnelig barnehagelærer. Hun jobber i en privat barnehage med syv avdelinger, der hun er pedagogisk leder på en småbarnsavdeling med plass til 12 barn i alderen 1-3 år. Barnehagen vil heretter bli omtalt som bhg. 2.

3.4 Datainnsamling

Jeg sendte informasjonsbrev til fire barnehager i den kommunen der jeg bor, jeg tok også kontakt per telefon for å opplyse ytterligere om undersøkelsen. Kun en av barnehagene ga positiv respons. Jeg var derfor nødt til å gjøre deler av undersøkelsen på egen arbeidsplass. Jeg gjorde en avtale med en kollega på en annen avdeling enn der jeg selv jobber.

Så snart jeg fikk svar fra informantene tok jeg kontakt for å avtale tidspunkt for observasjon og intervju. Jeg valgte å observere barnegruppa og barnehagelærer i forkant av intervjuet slik at vi kunne snakke om praksis og mine observasjoner i intervjuet. Jeg observerte i om lag 2 timer i hver barnehage, der jeg observerte barna i frilek og måltidsituasjon. Informantene fikk ikke sett intervjuguiden i forkant av intervjuet. Dette var et bevisst valg. Jeg ønsket at svarene skulle være så genuine og ekte som mulig. Hvis informantene hadde hatt god tid til å tenke gjennom spørsmålene ville svarene kanskje blitt annerledes. Om dette valget var det riktige, kan jeg ikke svare på. På en annen side ville jeg kanskje fått mer utfyllende svar hvis informantene hadde fått sett spørsmålene i forkant. En del av hensikten var også å avdekke kunnskapsnivået til informantene, ville jeg fått en like «ekte» oppfatning av dette hvis spørsmålene ble presentert før intervjuet? Intervjuene ble gjennomført i barnehagen. Jeg presenterte hovedtemaene mine, og for å komme i gang stilte jeg det første spørsmålet under det første hovedtemaet. Begge intervjuene fløt som en god samtale. Etter om lag en time hadde inf. 1 svart på samtlige spørsmål under temaene jeg hadde i intervjuguiden. Jeg noterte underveis i intervjuet. Underveis i samtalen ba jeg om litt tid for å notere, slik at jeg ikke gikk glipp av noe viktig hun sa mens jeg noterte. Dette gjorde jeg også i intervjuet med inf. 2. I

etterkant av begge intervjuene var jeg raskt i gang med å bearbeide materialet jeg hadde samlet inn. Jeg plukket ut det jeg følte var relevant i forhold til min problemstilling.

Da jeg var nødt til å benytte egen arbeidsplass til datainnsamlingen måtte jeg reflektere rundt hvordan dette kunne være til hinder for min undersøkelse. Utfordringer relatert til dette kan for eksempel være at jeg blir lite objektiv, altså at jeg kjenner barnehagen for godt til å se «nye ting». En annen utfordring kan være at jeg synes det er ubehagelig å se situasjoner med kritisk blikk. Selv om bhg. 2 er min arbeidsplass og inf. 2 er min kollega, føler jeg ikke dette var til hinder i min undersøkelse. Bhg.2 er en stor barnehage og jeg kjenner ikke barna i stor grad. Inf. 2 kjenner jeg godt, men vi har ikke et nært samarbeid.

Det som ble en utfordring i forhold til observasjonsarbeidet var at barna, både i bhg. 1 og 2 var svært kontaktsøkende mot meg. I bhg. 1 ville de klatre på meg, ta på meg og ta penna mi. I bhg. 2 tok de kontakt ved konflikter, eller at de ønsket at jeg skulle hjelpe dem med noe. Jeg forsøkte å plassere meg i bakgrunnen, men jeg var avhengig av å være såpass nær at jeg fikk observert ansiktsuttrykk, lyder og kroppsspråk. Jeg følte det gikk bedre etter en time. Dette kan kanskje forklares med at de ble vant til meg, og at de observerte at jeg ikke var deltakende og engasjert på samme måte som de andre voksne.

Informantene er orientert om at all informasjon jeg har samlet inn i forbindelse med denne undersøkelsen vil være anonymisert. Jeg har også informert om lov om taushetsplikt og hvordan jeg må forholde meg til det. Rapporten skal publiseres og godkjennes av faglærere og sensor.

3.5 Analysearbeid

Straks jeg var ferdig med å observere leste jeg gjennom notatene og begynte å transkribere. Jeg plukket ut det viktigste som jeg mente var relevant for min problemstilling. Fordelen med å gjøre denne delen så fort som mulig etter selve observasjonen, var at jeg fortsatt hadde det friskt i minne, og det var enklere å se for seg situasjonene. Det samme gjorde jeg med notatene fra intervjuene. Da jeg hadde fått transkribert arbeidet og fått orden i notatene mine, arbeidet jeg med å kategorisere emner for analysedelen. Jeg endte opp med to kategorier; De yngste barnas uttrykksformer og å til rette for lek og samspill mellom barna? i forkant av intervjuene lagde jeg en intervjuguide med overordnede tema, samt noen spørsmål som skulle

være til hjelp under samtalen. Temaene og spørsmålene mine var nøye planlagt slik at de var i tråd med temaet mitt. På denne måten sikret jeg at informasjonen og samtalen var relevant for problemstillinga mi.

4. Analyse, tolkning og drøfting av funn

I denne delen av oppgaven har jeg presentert mine funn i form av analyse og tolkning. Funnene jeg kom frem til er drøftet i lys av relevant teori. Drøftinga er presentert som siste del i hvert kapittel.

4.1 De yngste barnas uttrykksformer

Vennskap som fenomen var et av mine hovedtemaer for intervjuet, og jeg stilte spørsmål om hvordan de opplever at toåringene på deres avdeling uttrykker seg i samspill med venner.

Inf. 1 sier: *«Jeg opplever at de uttrykker mye glede, det er smil, latter, hyling og roping. På morgenen ved leveringstid kan jeg se at barna lyser opp når et barn de har en god relasjon til dukker opp. Ofte går føttene som trommestikker mens de smiler og peker mot det barnet som kommer, navnet på barnet som kommer blir også ofte ropt ut. Men vennskap handler i stor grad om konflikter også. De krangler og sloss. Her er uttrykkene også i stor grad tydelig, de bruker kroppen til for eksempel å rive til seg en leke, og de kan dytte hverandre. Mimikk og lyder kommer også tydelig frem ved konflikter.»*

Inf. 2 sier: *«Toåringene uttrykker seg gjennom at de viser glede når de ser hverandre. Jeg opplever at vennskap kommer sterkere til uttrykk når barna lærer å bruke det verbale språket, da viser de gjensynsglede ved å smile og si «hei». Hvis et barn i gruppa er syk eller har fri en dag, uttrykker de at de savner barnet gjennom å spørre hvor barnet er.»*

I observasjonene kunne jeg se at begge barnehagelærerne anerkjente barnas uttrykk når de var tydelige for barnehagelæreren. Når et barn ble oppmerksom på et annet barn ga Inf. 2, barnet respons i form av gjentakelse og bekreftelse. Inf. 1 ga anerkjennelse gjennom ros, ved omsorgsfulle handlinger, for eksempel når et barn trøstet et annet barn.

For å få et tydeligere og mer konkret svar på hvordan barna uttrykker seg i en bestemt venns­kaps­relasjon, stilte jeg et oppfølgingsspørsmål: *«kan du gi en konkret beskrivelse av en venns­kaps­relasjon blant toåringene på din avdeling, hvordan uttrykker de sitt vennskap?»*

Inf. 2 beskriver to gutter som har en relasjon der de uttrykker sitt vennskap gjennom å leke sammen. *«De trekkes mot hverandre, finner frem utstyr de er opptatt av, for eksempel store kjøretøy, som er en felles interesse, de kjører, parkerer og bygger veier.»* Inf. 2 beskriver at de beskytter leken gjennom å holde andre utenfor, de stopper andre barn som vil delta eller ødelegge gjennom å bruke kroppsspråk og ansiktsmimikk.

Inf. 1 forteller at hun opplever at toåringene på hennes avdeling er for små til at de har dannet en spesiell venns­kaps­relasjon. *«Gjennom å ha jobbet på småbarnsavdeling i mange år, har jeg observert at venns­kaps­relasjoner går gjennom ulike stadier, de yngste toåringene er opptatt av hverandre, og uttrykker dette gjennom imitasjon, altså at de vil gjøre det samme. De eldste toåringene uttrykker vennskap gjennom at de vil leke sammen, altså mer rollelek.»*

Inf. 2 sin beskrivelse kan jeg kjenne igjen fra observasjonene mine. Jeg observerte ikke de to guttene inf.2 beskriver, men en av guttene sammen med en annen gutt. De lekte «herjelek», de løp frem og tilbake på gulvet mens de smilte og hylte av glede. Ei jente på ett år prøvde å få innpass i leken ved at hun begynte å løpe etter dem, guttene stoppet, de strakk ut armene mens de lagde en dyp stemme, og en streng lyd kom ut.

Informantene har gjort rede for hvordan de opplever at toåringene på deres avdeling uttrykker seg. Begge informantene nevner at barna uttrykker gjensynsglede ved å smile. Inf. 2 legger stor vekt på verbalspråket, mens inf. 1 beskriver mer i detalj hvordan hun leser barnas kroppsspråk og ansiktsuttrykk. Inf. 1 nevner også at konflikter er noe som inngår i en venns­kaps­relasjon. Selv om barn er venner, kan de krangle og sloss, men noen minutter etterpå er de like gode venner igjen. Greves undersøkelse viser at barn som er venner, oftere finner fredelige løsninger, enn barn som ikke er venner. Hvis løsningen på konflikten ikke skaper hverken en vinner eller taper, er det enklere å fortsette og være venner etter konflikten (Greve, 2009). Jeg tolker det slik at begge informantene er teoretisk oppdatert, de har gode beskrivelser, som jeg finner igjen hos mine kilder. I observasjonene mine kan jeg se at teori og praksis ikke alltid stemmer overens. Når inf. 1 forteller at de yngste barna ikke har en spesiell venns­kaps­relasjon, føler jeg ikke dette stemmer overens med hvordan jeg tolket barnas uttrykk i observasjonene mine, dette beskriver jeg mer detaljert i drøftinga.

På bakgrunn av denne analysen og tolkningen ønsker jeg å drøfte informantenes beskrivelse av toåringenes uttrykk og inf. 2 sitt syn på språkferdigheter som en viktig faktor i forbindelse med vennskap. Videre vil jeg drøfte hvordan ulike typer vennskap kommer til uttrykk i forhold til det inf. 1 sier om at de yngste toåringene ikke uttrykker noen form for vennskap, men at hun mener at de er opptatt av hverandre på en annen måte.

Drøfting

Inf. 2 begynner med å beskrive at vennskap uttrykkes gjennom gjensynsglede, smil, peking og blikk, men legger raskt til, at vennsksrelasjonene kommer tydeligere frem når barna begynner å snakke. Da jeg kommer med oppfølgingsspørsmålet mitt, er hun raskt i gang med å beskrive de to guttenes vennsksrelasjon. I denne sammenhengen nevner hun ingenting om verbal kommunikasjon. Gjennom intervjuet får jeg et inntrykk av at inf. 2. sitter inne med mye kunnskap om barns uttrykksformer. På den andre siden, tolker jeg det slik at hun vet hvordan barna uttrykker seg, men at hun synes det er enklere å oppfatte og tolke når barna uttrykker seg verbalt. Jeg er enig i at det er mer utfordrende å lese små barns uttrykk i forhold til vennsksrelasjoner versus de eldste barna. Eldre barn som har et godt utviklet verbalt språk, kan i mye større grad gjøre seg forstått overfor de voksne. Eldre barn uttrykker sitt vennskap gjennom blant annet å spørre om hverandre, spørre om å få komme på besøk til hverandre på ettermiddager, eller helger, de spør om de kan få sitte sammen ved lunsjmåltidet, og kan fortelle at de vil leke sammen. Poenget er at eldre barn uttrykker seg på en helt annen måte enn de yngste, og for voksne i barnehagen, er dette enklere å forstå som vennskap, fordi det er mer konkret. Når Greve beskriver hvordan toåringene uttrykker «et felles vi», som er med på å definere toåringenes vennskap, nevner hun ikke det verbale språket. Hun nevner derimot å *skape mening sammen, å knytte an til hverandres livsverdener, humor, kroppslighet, å beskytte vennskapet, etikk og konflikter* (Greve, 2009). I lys av denne teorien, mener jeg at barnehagelærere, og særlig de som jobber med de yngste barna i barnehagen, har et ansvar for å oppdatere seg på kunnskap om små barns uttrykksmåter, og ikke minst *hvorfor* dette er så viktig. Dette legger grunnlaget for hvordan barnehagelæreren legger til rette for lek, samspill og vennskap i barnehagehverdagen. Dette temaet peker jeg på i neste kapittel som handler om hvordan barnehagelæreren legger til rette for lek og samspill mellom barna.

Beskrivelsen til inf. 1 kunne jeg selv observere. Det var tre toåring som akkurat hadde fylt to år. De lekte med en kasse med ulike dyr. De trakk sammen, og hvis den ene begynte å plukke ut dyr av kassen, ville de andre to gjøre det samme. Hvis et av barna tok et dyr og banket det i gulvet, gjorde de to andre det også. Inf. 1 sier at hun mener de yngste barna er for

små til å ha en spesiell vennskapsrelasjon. I mine øyne er denne beskrivelsen av det barna gjør, nettopp et uttrykk for en spesiell vennskapsrelasjon. Bakgrunnen for min forståelse knytter jeg til det Greve (2009) skriver om de yngste barnas vennskap. For de tre toåringene handler det kanskje om at de uttrykker «vi-følelsen» gjennom at de vil gjøre likt, altså å imitere hverandre. Leken med dyrene skaper en felles mening. Å oppleve sammen, kan knytte et sterkere vennskapsbånd. Ved at barnehagelæreren ikke ser dette, kan relasjonen bli mistolket, og ikke oppfattes som vennskap. Hvis dette skjer flere ganger og over lengre tid, kan dette i verste fall ødelegge vennskapsrelasjonen. På en annen side, skriver Greve (2009) at vennskap handler om mer enn det å *være sammen*. Hun sier at en vennskapsrelasjon har en levd historie, og på bakgrunn av dette har barna en felles forståelse av at «vi» er «vi». Om dette stemmer i forhold til de tre toåringene i min observasjon, vet jeg ikke fordi jeg kun observerte noen timer. Dette ble heller ikke spurt om i intervjuet.

4.3 Å legge til rette for lek og samspill mellom barna

Inf. 1 sier at de ønsker å skjerme vennskap, for eksempel hvis to gode venner ønsker å være alene for å leke. Likevel oppfordrer de barna til å inkludere andre barn. De er bevisste på forskjellen mellom å være *venner*, og det å *være sammen*. Inf. 1 forteller videre om en vennskapsrelasjon mellom to jenter som har et gjensidig ønske om å være sammen, de ønsker å være sammen om alt. Samtidig er det ei jente som er svært opptatt av å få være sammen med dem. Jenta blir inkludert av og til, mens andre ganger får hun avslag.

Inf. 2 beskriver at de tilrettelegger for vennskap gjennom å dele barna inn i grupper etter alder og forutsetninger. «*Vi deler barna inn i grupper etter alder og forutsetninger, slik at barna kan knytte relasjoner gjennom å delta i felles lek og aktivitet*». Ved måltidsituasjon beskriver hun at de er opptatt av å kommunisere med hverandre, og at barna for eksempel må lære å sende pålegg til hverandre.

Inf. 1 beskriver hvordan de tilrettelegger det fysiske rommet for samspill og lek. Hun sier at hvis barna er opptatt av en spesiell type lek, ommøblerer de gjerne, eller innreder annerledes slik at rommet tilpasses akkurat den type lek. «*En dukkekrok kan raskt gjøres om til et bilrom, eller omvendt*». Inf. 1 forteller også at små barn ofte uttrykker lek og samspill gjennom å løpe,

skrike og hyle. De ønsker at barna skal få lov til å utfolde seg på denne måten, men at det ikke alltid lar seg gjøre på grunn av ulike hensyn.

Jeg observerte at barna i begge barnehagene hadde faste plasser ved matbordet. I bhg. 2 var det et bord der det var plassert fem toåringer, og en ettåring. På det andre bordet var det plassert to toåringer på hver sin side av bordet og resten av barna rundt bordet var ettåringer. Inf. 2: «*Vi har faste plasser for barna rundt matbordet for å unngå konflikter og støy. Vi må ofte bytte plasser på barna*». Inf 1: «*Barna har faste plasser rundt bordet, og er plassert sammen med barn som er rundt samme alder*».

Jeg tolker det slik at inf. 1 er opptatt av å ta vare på barnas vennskap gjennom å tilrettelegge for at venner skal få ha muligheten til å leke i fred. Hvis to venner uttrykker at de vil være alene for å leke, vil hun respektere dette. Jeg får også et inntrykk av at inf. 1 er opptatt av inkludering, og at hun oppfordrer til å la andre barn få leke sammen med dem. Informantene har ulik forklaring på hvorfor barna har faste plasser rundt matbordet. Inf. 1 er opptatt av at barna sitter sammen med barn som er jevnaldrende, mens inf. 2 er opptatt av å forhindre støy. Begge informantene er opptatt av å dele inn barna i grupper etter alder og forutsetninger. Inf. 2 nevner dette i forhold til lek og aktivitet, mens i observasjonene mine indikerer at de ikke er særlig opptatt av dette rundt måltidsituasjon. Meningen bak å dele barna inn i grupper etter alder og forutsetninger, er kanskje for at det skal være enklere å tilrettelegge for lek og aktiviteter som samtlige i gruppa har interesse for, samt har mulighet for å mestre. Inf. 1 derimot er opptatt av at barna sitter sammen med andre jevnaldrende barn under måltidet. Bakgrunnen for dette er kanskje at de tilrettelegger for samspill under måltidet.

I neste del av kapittelet vil jeg drøfte det som kommer frem i analysen angående respekt for vennsksrelasjoner, der barnehagelæreren kan bli stilt overfor et komplekst dilemma. Jeg drøfter også hvordan barnehagelæreren tilrettelegger for samspill gjennom planlagte lek-og aktivitetsgrupper, kontra hverdagsaktiviteter som for eksempel måltidet.

Drøfting

I teoridelen nevner jeg at barn gjerne uttrykker sitt vennskap gjennom å beskytte vennskapet sitt, nettopp ved å stenge andre barn ute (Greve, 2009). I en slik situasjon kan barnehagelæreren bli stilt overfor et komplekst dilemma. På den ene siden skal barnehagelæreren ta hensyn til barnas vennskap, og respektere deres uttrykk. På den måten

tilrettelegger han eller hun for lek og samspill mellom venner. Dessuten ivaretar og anerkjenner barnehagelæreren vennsapsrelasjonen ved å ta hensyn til dette. På den andre siden skal barnehagelæreren ta hensyn til det barnet som blir ekskludert fra leken. På hvilken måte kan barnehagelæreren legge til rette for lek og samspill for alle barn i en slik situasjon? I innledningen viser jeg til rammeplanens perspektiv, som er å ivareta alle barn i barnehagen- *barnehagen skal være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap* (Rammeplanen, 2006). Brostrøm (2000) beskriver at vennskap handler om et gjensidig ønske om å være sammen. Det er altså ikke slik at man kan tvinge barn til å være venner, men man kan legge til rette for felles opplevelser slik at barna kan oppnå en «vi-følelse». Slik jeg forstår Greve og Brostrøms teori om vennskap, mener jeg det er viktig å respektere de vennsapsrelasjonene som allerede er etablert. Inf.1 forteller at hun vil respektere vennsapsforholdet til de to jentene, men at hun oppfordrer de to jentene om å inkludere den tredje jenta, som ønsker å være sammen med dem. Det er her barnehagelæreren blir stilt overfor et dilemma. På den ene siden skal hun ivareta det etablerte vennskapet, og ha respekt for at de vil være alene. På den andre siden, er barnehagelæreren sitt ansvar å ivareta alle barna i barnehagen. Hun har et ansvar for å legge til rette slik at alle barn har lik mulighet for lek og samspill. Når et barn blir utestengt av andre barn, er det viktig å tenke over hvilke tiltak som kan settes i verk, tiltakene må overveies slik at alles behov blir ivaretatt. Her vil jeg vise til det Øksnes og Greve (2015) skriver om at barnehagelærere og øvrig ansatte i barnehagen, har mye makt som blant annet brukes til å ta noen velmenende valg for barna. I situasjonene med de tre jentene som jeg beskriver ovenfor, kan et slik velmenende valg være å bestemme at den tredje jenta skal få være med å leke samme med de to jentene. Hvorvidt dette kan skape forstyrrelser for den vennsapsrelasjonen som allerede er etablert, er vanskelig å si noe om. På bakgrunn av at barnehagelæreren tar et valg om at hun ikke vil skjerme vennskapet mellom de to jentene, men heller velger å hjelpe den tredje jenta med å bli integrert i deres vennskap, kan vennskapet til de to jentene i verste fall bli ødelagt. Dette er også vanskelig å si noe om, men noe jeg mener er viktig å ha i bakhodet. Sett i lys av Greves teori om vennskap, er ikke dette måten å vise respekt for en vennsapsrelasjon på. Greve (2009) skriver at å være venner handler om en «vi-følelse», og at denne følelsen oppstår gjennom at barna samler på felles opplevelser. I lys av dette, ville jeg lagt opp til felles aktiviteter og opplevelser sammen med noen andre barn i gruppa, som jenta kunne danne en vennsapsrelasjon til. Ved å gjøre det på denne måten ville jeg tatt hensyn til de to jentenes uttrykk om at de ville være alene, samtidig som jeg la til rette for vennskap og fellesskap for den tredje jenta. Hvis jeg på den andre siden hadde valgt å ta hensyn til de to jentenes vennskap, og ikke satt inn tiltak for den tredje jenta,

ville dette ha kunne gitt store konsekvenser for den jenta som ikke fikk delta i lek og samspill med de to jentene. I innledninga stiller jeg et spørsmål om økt fokus på de yngste barnas vennskap, kan gi barn høyere sosial kompetanse, og på bakgrunn av det forebygge at barn blir mobbet. Dette bekrefter Kari Lamer (2000) når hun skriver at barn med lav sosial kompetanse har større sjanse for å bli mobbet. I punkt 2.2 skriver jeg at sosial kompetanse tilegnes gjennom å være i samspill med andre barn. Hvis jeg som barnehagelærer ikke hadde lagt til rette slik at jenta hadde fått delta i samspill med andre barn, ville jenta hatt dårlige forutsetninger for å tilegne seg høy sosial kompetanse, på grunn av manglende samspill med andre barn.

Både inf. 1 og 2 er opptatt av å dele barna inn i grupper etter alder og forutsetninger. Inf. 2 nevner dette i sammenheng med lek og aktiviteter, mens inf. 1 nevner dette i forhold til måltidsituasjon. Greve (2009) bekrefter at det er hensiktsmessig å bygge på felles opplevelser for å skape vennsksrelasjoner, eller styrke en vennsksrelasjon som er i utvikling. På den andre siden ser jeg i observasjonene mine at barna i bhg. 2 er plassert slik at flere av toåringene ikke får mulighet til samspill med barn i samme alder. Legges det til rette for samspill mellom barna når barna blir plassert på hver sin kant av bordet? Inf. 2 sier i intervjuet at barna har faste plasser rundt bordet slik at de kan gjøre bevisste valg i forhold til hvem som bør sitte sammen, slik at de unngår støy og konflikter. Tidligere i rapporten har jeg skrevet at vennskap kan uttrykkes gjennom gledeshyl, latter og rop (Greve, 2009). Dette kan oppleves som støy blant barnehagelæreren, noe som kan føre til at venner splittes opp og de mister sjansen for samspill med hverandre rundt måltidsituasjon. Her vil jeg også benytte sjansen å presisere hvilken makt barnehagelærere har ovenfor barna i barnehagen. Her brukes makten til å ta valg på vegne av barna i forhold til hvem de skal være på lekegrupper sammen med, og hvem de skal sitte ved bordet sammen med. Hvis barn som har en begynnende vennsksrelasjon hele tiden blir satt på ulike grupper ved lek og aktivitet, og på ulike bord ved måltidsituasjon, vil vennsksrelasjonen kunne bli ødelagt.

5. Oppsummering og konklusjon

Gjennom denne undersøkelsen har jeg vært ute etter å få svar på min problemstilling- *Hvordan kommer vennskap til uttrykk blant de yngste barna i barnehagen, og hvordan blir vennsksrelasjonene ivaretatt av barnehagelæreren?*

Som en del av denne rapporten presenterte jeg relevant teori som kan gi en bredere forståelse av hvordan de yngste barna i barnehagen uttrykker seg i venns­kaps­relasjoner med andre barn, og hvilken rolle barnehagelæreren har overfor barns vennskap. Vennskap er et fenomen som er vanskelig å definere med få ord. Det er dessuten viktig å se barns vennskap adskilt, fordi hver venns­kaps­relasjon er unik. For å kunne anerkjenne og ivareta barnas vennskap må barnehagelæreren ha god kompetanse rundt temaet, samt internalisere kunns­k­apen i praksis. Barnehagelæreren bør også ha forståelse for *hvorfor* det er viktig å ivareta barnas venns­kaps­relasjoner. Gjennom samspill, lek og vennskap øver barna på å omgå hverandre på en positiv måte. Alle barn bør få muligheten til å tilegne seg høy sosial kompetanse gjennom å inngå i en venns­kaps­relasjon. Om dette kan påvirke antall barn som blir mobbet, hadde vært veldig interessant å undersøke.

I min undersøkelse kom jeg frem til at barn uttrykker seg ulikt i ulike venns­kaps­relasjoner. En venns­kaps­relasjon kan være preget av latter og glede, mens et annet vennskap kjennetegnes ved konkurranse og konflikter. Imitasjon og utestenging var to tydelige faktorer som skilte seg ut i min undersøkelse om de yngste barnas vennskap. For å ivareta venns­kaps­relasjonene mellom barna, er det en forutsetning å vite noe om små barns uttrykksformer, det er dessuten svært viktig å tolke det barna uttrykker. Refleksjon kan øke bevisstheten hos personalet, både når det gjelder selve begrepet, og de dilemmaer en kan møte i arbeidet med vennskap. Det er viktig å tenke at barnehagen er en arena der alle barn skal ha like muligheter. Det betyr at barnehagelærerens ansvar er å tilrettelegge for hvert enkelt barn.

6. Litteraturliste

Brostrøm, S. (2000). *Sosial kompetanse og samvær- Vi er venner, ikke sant?* Oslo: Kommuneforlaget.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Frønes, I. (2010). *De likeverdige: Om sosialisering og de jevnaldrendes betydning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Greve, A. (2009). *Vennskap mellom små barn i barnehagen*. Oslo: Pedagogisk forum.

Greve, A., Øksnes, M. (2015). *Att stødja barns vånskapsbyggande. Vennskap*. Oslo: Cappelen Damm.

Kvello, Ø. (2010). Sosialisering i barnehagen: Å rustes til å lykkes som samfunnsmedlem.

Kvello, Ø (red). *Barnas barnehage 2. Barn i utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Lamer, K. (2010). Sosial kompetanse og inkludering i barnehagen som lærende organisasjon.

Kvello, Ø (red). *Barnas barnehage 2. Barn i utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Lamer, K. (2000). *Du og jeg og vi to!*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag.

Lillemyr, O, F. (2012). *Lek på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget

Rammeplan. (2006). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Bergen: Kunnskapsdepartementet.

Vedlegg 1: Informasjon til barnehagen

Fra.....

Høgskolen i Nesna

Til.....

Forespørsel om å gjøre en undersøkelse om vennskap og små barn.

Jeg heter Trine Berntzen, og er inne i mitt fjerde og avsluttende år som student på førskolelærerutdanninga ved Høgskolen i Nesna. I den forbindelse skal jeg skrive en fagoppgave om små barn og deres vennsksapsrelasjoner. Fagoppgaven skal inneholde en undersøkelse der funn skal analyseres opp imot relevant teori. Jeg ønsker å undersøke hvordan små barn uttrykker seg i vennsksapsrelasjoner med andre barn. Og hvordan vennsksapsrelasjonene blir ivaretatt av de voksne i barnehagen. Hensikten med undersøkelsen er å finne ut mer om hvordan små barn gjør uttrykk for vennskap, og få denne kunnskapen ut til de voksne i barnehagene, slik at vennskap blant små barn blir anerkjent og tatt vare på. Vennskap er en motiverende faktor for barn i barnehagen, og det å ha venner hører tett sammen med trivsel. Derfor er det viktig å ta vare på små barns vennsksapsrelasjoner.

Ansvarlig for denne undersøkelsen er undertegnede samt Anita Berg-Olsen, som er min veileder. Høgskolene i Nesna er faglig ansvarlig for denne undersøkelsen. Undersøkelsen er på forhånd godkjent av høgskolen.

Som metode for undersøkelsen har jeg valgt å bruke observasjon og intervju. Jeg ønsker å observere toåringer i lek, aktivitet og måltidsituasjon. Jeg vil observere i ca. 60 minutter i en tidsperiode på to dager. I observasjonene mine vil jeg særlig legge vekt på samspillet mellom barna, uttrykk, kroppsspråk, mimikk og gester. Samspillet mellom barn og voksen i aktuelle situasjoner vil også bli lagt vekt på. Intervjuet med barnehagelærer på avdelinga vil foregå i etterkant av observasjonene. Jeg vil sende over spørsmålene til intervjuet i forkant av intervjuet i barnehagen, slik at informanten får tid til å forberede seg. Selve intervjuet vil ha et tidsomfang på cirka 30 minutter.

Jeg gjør oppmerksom på at undersøkelsen vil være anonymisert. Hverken informanter eller barnehage vil bli identifisert. Observasjoner og intervju vil bli slettet etter at oppgaven er levert og godkjent. Undersøkelsen vil bli publisert i fagoppgaven og presentert for medstudenter, faglærere og sensor. Lov om taushetsplikt er gjeldene når jeg besøker barnehagen.

Håper på positiv respons.

Jeg kan kontaktes på telefonnummer;....

Mvh.

Høgskolen i Nesna

Dato

Egen underskrift

Faglærers- veileders underskrift

Intervjuguide

1. Vennskap som fenomen

- Kan du beskrive hva du legger i begrepet *vennskap*?
- Kan du beskrive hvordan du oppfatter at toåringene på din avdeling uttrykker seg i samspill med venner?
- Hvilken forståelse har du av begrepet *sosial kompetanse*, og hvilken sammenheng har dette med vennskap?

2. Barnehagelærerens rolle

- Hvordan legger du til rette for lek og samspill i hverdagen?
- Hvordan blir vennsapsrelasjoner ivaretatt på din avdeling?
(Observasjon, tilrettelegging, anerkjennelse)
- Hvordan sikrer du at assistentene på avdelinga/i barnehagen har nok kunnskap om vennskap, slik at det blir ivaretatt på en god måte? (Kurs, refleksjon, teori)

Vedlegg 3: Observasjonsguide

Observasjonsguide

Jeg har valgt å samle data gjennom observasjon. Formålet med observasjonen er å få en bredere forståelse av barns vennskap, nærmere bestemt hvordan barn uttrykker seg i vennsksrelasjoner med andre barn. I forhold til observasjon av barnehagelærer er jeg interessert i å finne ut hvordan han eller hun ivaretar disse relasjonene. Blir barnas uttrykk lagt merke til? Blir de tatt hensyn til? Og hvordan blir vennsksrelasjonene tatt vare på i hverdagen?

Jeg ønsker å observere under måltidsituasjon og frilek både ute og inne. Under måltidet kan jeg observere hvordan barna kommuniserer med hverandre, hvem de helst kommuniserer med og hvordan. Viser de uttrykk for at de vil sitte sammen med ett bestemt barn, og hvordan forholder barnehagelæreren seg til dette? Under den frie leken er det ofte barna selv som velger hvem og hva de leker med. Dette gir meg mulighet til å finne ut noe om vennsksrelasjonene på avdelinga, og hvordan barna uttrykker seg. Hvilke uttrykk kommer til syne? I hvor stor grad bruker de verbalspråket? Kommuniserer de gjennom blikk, kroppsspråk? Er de hjelpsomme, omsorgsfulle overfor hverandre?

Observasjonsmetoden jeg har valgt å bruke, er loggbok. Loggbok er en fleksibel observasjonsmetode, det vil si at jeg ikke er bundet til noe spesielt jeg skal se etter. Etter hvert som jeg observerer kan jeg kontinuerlig skrive ned det jeg synes er relevant for min undersøkelse. Jeg skal gjøre observasjoner i to barnehager. Jeg har tenkt å bruke to dager i hver barnehage, der jeg observerer ca. én time hver dag. Ved å gjøre undersøkelsen i to barnehager har jeg et sammenligningsgrunnlag, noe som gjør undersøkelsen mer spennende samtidig som jeg kan besvare problemstillinga mi grundigere. Jeg velger å ikke bruke flere enn to barnehager på grunn av tidsrammen som er satt for denne oppgaven.